

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

અમદાવાદ ખાતે ગુજરાત વડી અદાલતમાં

વિશેષ ફોજદારી અરજી (ભરણપોષણ) નં. ૪/૨૦૧૫

મંજૂરી અને હસ્તાક્ષર માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી વિપુલ એમ. પંચોલી

=====

૧.	શું સ્થાનિક સમાચારપત્રોના પત્રકારોને ચુકાદો જોવાની મંજૂરી આપવામાં આવી શકે?	હા
૨.	રિપોર્ટરને સંદર્ભિત કરવું કે નહીં ?	હા
૩.	શું ન્યાયમૂર્તિઓ ચુકાદાની ઉચિત નકલ જોવા માંગે છે?	ના

જ.	શું આ કેસમાં ભારતનું બંધારણ, ૧૯૫૦ અથવા તે હેઠળ કરવામાં આવેલા કોઈ આદેશના અર્થઘટને સંબંધિત કાયદાનો કોઈ નોંધપાત્ર પ્રશ્નનો સમાવેશ થાય છે ?	ના
પ.	શું આ ચુકાદો દીવાની ન્યાયાધીશને પરીપત્રીત કરવાનો છે ?	ના

=====

અનવરહુસેન મોહમ્મદરફીક શેખ....અરજદાર(ઓ)

વિરુદ્ધ

ગુજરાત રાજ્ય અને ૧....પ્રતિવાદી(ઓ)

=====

ઉપસ્થિતિ :

અરજદાર(ઓ) નં. ૧ માટે શ્રી મૌસમ આર. ચાફીક, વકીલ

અરજદાર(ઓ) નં. ૧ માટે શ્રી નિરદ ડી. બુચ, વકીલ

પ્રતિવાદી(ઓ) નં. ૧ માટે સુશ્રી એચબી પુનાની, એ.પી.પી.

=====

કોરમ : માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી વિપુલ એમ. પંચોલી

તારીખ : ૨૧/૦૧/૨૦૧૫

સી.એ.વી. ચુકાદો

૧. ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળ આ અરજી, તા. ૨૯.૧૧.૨૦૧૪ના, ગોધરા ફેમેલી કોર્ટના માનનીય ન્યાયાધીશશ્રીએ, ફોજદારી વિવિધ અરજી નં. ૪૬૦/૨૦૧૩માં રજૂ થયેલ આંક ૧૫ની અરજી નીચે પસાર કરેલ આદેશને રદ અને બરતરફ કરવા માટે તથા તે અનુસંધાને, ફોજદારી વિવિધ અરજી નં. ૪૬૦/૨૦૧૩ની કાર્યવાહી, જે અહીંના પ્રતિવાદી નં. ૨ દ્વારા ફોજદારી કાર્યવાહી સંહિતા, ૧૯૭૩ની કલમ ૧૨૫ની જોગવાઈઓ હેઠળ (આગળ ‘સંહિતા’ તરીકે ઉલ્લેખિત) દાખલ કરવામાં આવી છે, તેને રદ કરવા માટે પ્રાર્થના સાથે દાખલ કરવામાં આવી છે. વિકલ્પરૂપે, અપીલકર્તાએ પ્રાર્થના કરી છે કે ફોજદારી વિવિધ અરજી નં. ૪૬૦/૨૦૧૩ની કાર્યવાહી ગોધરાની માનનીય ફેમેલી કોર્ટમાંથી અમદાવાદની માનનીય ફેમેલી કોર્ટમાં બદલી આપવામાં આવે.

૨. હાલની અરજિ દાખલ થવા સુધીની સંક્ષિપ્ત હકીકતો નીચે મુજબ છે:

૨.૧. અરજદાર અને પ્રતિવાદી નં. ૨ નો વિવાહ મુસ્લિમ ધર્મની રીતરિવાજ અને વિધિ મુજબ ૨૫.૦૪.૨૦૦૪ ના રોજ સંપન્ન થયો હતો. જણાવેલ વૈવાહિક સંબંધમાંથી ૧૦.૦૪.૨૦૦૬ ના રોજ એક પુત્રસંતાનનો જન્મ થયો હતો. અરજદારનો કેસ એવો છે કે પતિ અને પત્ની વચ્ચેના વિવાદો અને મતભેદોને કારણે, અરજદાર પતિએ પ્રતિવાદી નં. ૨ ને ૨૫.૦૪.૨૦૧૩ ના રોજ તલાક આપ્યો હતો. અરજદાર પતિએ ઈદ્દતના સમયગાળા માટેના ભરણપોષણ બાબતે

રૂ. ૧૦,૦૦૦/- ની રકમના, દરેક, ૨૫.૦૪.૨૦૧૩ તારીખવાળા ત્રણ ચેક સાથે તલાકની જાહેરાત કુરિયર દ્વારા મોકલી હતી. જણાવેલ ચેક્સ પ્રતિવાદી નં. ૨ દ્વારા જમા કરવામાં આવ્યા હતા. તે પછી, પ્રતિવાદી નં. ૨ એ સપ્ટેમ્બર ૨૦૧૩ માં ઘરેલુ હિંસા અધિનિયમ, ૨૦૦૫ ની જોગવાઈઓ હેઠળ (આગળ ‘૨૦૦૫ નો અધિનિયમ’ તરીકે ઉલ્લેખિત) કાર્યવાહી શરૂ કરી હતી, જેમાં તેણીએ પોતાના પુત્રના ભરણપોષણ અને અન્ય ખર્ચ માટે પ્રતિ માસ રૂ. ૨૦,૦૦૦/- તથા નિવાસ માટેના ભાડા તરીકે પ્રતિ માસ રૂ. ૨૦,૦૦૦/- માગ્યા હતા. તે પછી પ્રતિવાદી નં. ૨ એ મુસ્લિમ મહિલા (તલાક પર અધિકારોનું સંરક્ષણ) અધિનિયમ, ૧૯૮૬ ની કલમ ૩ ની ઉપકલમ (૧) હેઠળ પણ કાર્યવાહી શરૂ કરી હતી (જેનો આગળ ટૂંકમાં ‘૧૯૮૬ નો અધિનિયમ’ તરીકે ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે). જણાવેલ કાર્યવાહીમાં પણ પ્રતિવાદી નં. ૨ એ ભવિષ્યના ભરણપોષણ માટે રૂ. ૧ કરોડની રકમ માટે પ્રાર્થના કરી હતી. અરજદારની ફરિયાદ એવી છે કે ઉપરોક્ત કાર્યવાહીનો ખુલાસો કર્યા વિના, પ્રતિવાદી નં. ૨ એ ગોધરા સ્થિત માનનીય ફેમેલી કોર્ટ સમક્ષ સંહિતાની કલમ ૧૨૫ ની જોગવાઈઓ હેઠળ અરજી કરી અને પ્રતિ માસ રૂ. ૫૦,૦૦૦/- ના ભરણપોષણ માટે પ્રાર્થના કરી હતી. તેથી, અરજદારે સંહિતાની કલમ ૧૨૫ હેઠળ ભરણપોષણ માંગતી પ્રતિવાદી નં. ૨ દ્વારા કરાયેલ અરજી નામંજૂર કરવા માટેની પ્રાર્થના સાથે માનનીય ફેમેલી કોર્ટ સમક્ષ આંક ૧૫ ની અરજી કરી હતી. પરંતુ જણાવેલ આંક ૧૫ ની અરજી માનનીય કુટુંબ અદાલતે નામંજૂર કરી હતી

અને તેથી અરજદાર – પતિ દ્વારા આ અદાલત સમક્ષ હાલની અરજી કરવામાં આવી છે.

૩. અરજદાર તરફથી વિદ્વાન વકીલ શ્રી નિરદ બૂચ તથા પ્રતિવાદી નં. ૧ – ગુજરાત રાજ્ય તરફથી વિદ્વાન એ.પી.પી. સુશ્રી એચબી પુનાનીને સાંભળવામાં આવ્યા.

૪. અરજદાર તરફથી વિદ્વાન વકીલે મુખ્યત્વે દલીલ કરી કે જ્યારે પ્રતિવાદી નં. ૨ એ ૧૯૮૬ ના અધિનિયમની કલમ ૩ ની જોગવાઈઓ હેઠળ કાર્યવાહી શરૂ કરી છે, ત્યારે તે સંહિતાની કલમ ૧૨૫ ની જોગવાઈઓ હેઠળ કાર્યવાહી શરૂ કરી શકતી નથી અને તેથી વિદ્વાન ફેમેલી કોર્ટ અરજદાર દ્વારા રજૂ કરાયેલ આંક ૧૫ ની અરજી મંજૂર કરવી જોઈતી હતી, એમ ઠરાવીને કે સંહિતાની કલમ ૧૨૫ ની જોગવાઈઓ હેઠળની અરજી પોષણક્ષમ નથી. અરજદાર તરફથી વિદ્વાન વકીલે વધુમાં રજૂઆત કરી કે ૧૯૮૬ નો અધિનિયમ એક વિશેષ અધિનિયમ છે અને તેથી તે સંહિતા પર પ્રબળ રહેશે અને જ્યારે પ્રતિવાદી નં. ૨ એ ૧૯૮૬ ના અધિનિયમની જોગવાઈઓ હેઠળ અરજદાર વિરુદ્ધ આગળ વધવાનું પસંદ કર્યું છે, ત્યારે ત્યારબાદ સંહિતાની જોગવાઈઓ હેઠળની અરજી સ્વીકારી શકાતી નથી. વિદ્વાન વકીલે વધુમાં રજૂઆત કરી કે પ્રતિવાદી નં. ૨ એ ૧૯૮૬ ના અધિનિયમ હેઠળ દાખલ કરેલી પોતાની અરજીમાં ભાવી ભરણપોષણ માટે નાણાકીય રાહત માગી છે અને તેથી એકવાર આવી ભાવી ભરણપોષણ માટે

અરજી કરવામાં આવે, ત્યારબાદ અન્ય અધિનિયમની અન્ય જોગવાઈઓ હેઠળ માસિક ભરણપોષણ માટેની અરજી કાયદેસર રીતે દાખલ કરી અને એકસાથે સ્વીકારી શકાતી નથી, અન્યથા તે નિર્ણયોમાં સંઘર્ષ સર્જશે. વિદ્વાન વકીલે ૧૯૮૬ ના અધિનિયમની કલમ ૪ ની જોગવાઈઓ પર આધાર મૂક્યો અને દલીલ કરી કે પ્રતિવાદી નં. ૨ માટે યોગ્ય ઉપાય એ છે કે તે પોતાની ફરિયાદના નિવારણ માટે ૧૯૮૬ ના અધિનિયમની કલમ ૪ હેઠળ વળે અને સંહિતાની કલમ ૧૨૫ હેઠળ નહીં. અરજદાર તરફથી વિદ્વાન વકીલે વધુમાં દલીલ કરી કે પ્રતિવાદી નં. ૨ સ્થાવર મિલકતના વ્યવસાયમાંથી દર મહિને રૂ. ૩૦,૦૦૦/- થી રૂ. ૪૦,૦૦૦/- જેટલી આવક મેળવે છે અને તેની આવકના અન્ય સ્ત્રોતો પણ છે. વૈકલ્પિક રીતે, અરજદાર તરફથી વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી કે જો આ અદાલત સંહિતાની કલમ ૧૨૫ હેઠળ પ્રતિવાદી નં. ૨ દ્વારા દાખલ કરાયેલ કાર્યવાહી રદ કરવા તરફ ઝુકાવ ધરાવતી ન હોય, તો ફોજદારી વિવિધ અરજી નં. ૪૬૦/૨૦૧૩ ની કાર્યવાહી વિદ્વાન ફેમેલી કોર્ટ, ગોધરા માંથી વિદ્વાન ફેમેલી કોર્ટ , અમદાવાદ ખાતે બદલી આપવામાં આવે, કારણ કે પ્રતિવાદી નં. ૨ અને પુત્ર અમદાવાદમાં રહે છે. વિદ્વાન વકીલે વધુમાં રજૂઆત કરી કે સગીર પુત્ર અમદાવાદ સ્થિત ડી.એ.વી. ઇન્ટરનેશનલ સ્કૂલમાં ધોરણ ૩ માં અભ્યાસ કરે છે. તેથી, વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી છે કે જો કોઈ દાવાનું કારણ ઉદ્ભવ્યું હોય તો તે અમદાવાદ ખાતે સંહિતાની કલમ ૧૨૫ ની જોગવાઈઓ હેઠળ અરજી કરવા માટે ઊભું થયું છે અને તેથી પ્રાર્થના મુજબ જણાવેલ કાર્યવાહી બદલી આપવામાં આવે.

પ. બીજી તરફ, વિદ્વાન એ.પી.પી. સુશ્રી એચ.બી. પુનાણી એ દર્શાવ્યું છે કે પ્રતિવાદી નં. ૨ એ વર્ષ ૨૦૦૫ ના અધિનિયમ તથા વર્ષ ૧૯૮૬ ના અધિનિયમની જોગવાઈઓ હેઠળ કાર્યવાહી શરૂ કરી હોવા છતાં, આજદિન સુધી સંબંધિત અદાલતે પ્રતિવાદી નં. ૨ ને ભરણપોષણ મંજૂર કરતો કોઈ આદેશ કર્યો નથી. વિદ્વાન એ.પી.પી. એ રજૂઆત કરી છે કે અરજદારએ ફક્ત ફોજદારી વિવિધ અરજી નં. ૪૬૦ of ૨૦૧૩ ની કાર્યવાહી વિલંબિત થાય તે હેતુથી જ આંક ૧૫ ની અરજી આપી છે. વિદ્વાન એ.પી.પી. એ આગળ રજૂઆત કરી છે કે પ્રતિવાદી નં. ૨ – પત્નીએ વર્ષ ૨૦૦૫ ના અધિનિયમ તેમજ વર્ષ ૧૯૮૬ ના અધિનિયમની જોગવાઈઓ હેઠળ ગોધરા સ્થિત સંબંધિત અદાલત સમક્ષ પણ કાર્યવાહી શરૂ કરી હોવા છતાં, અરજદારે ક્યારેય તે કાર્યવાહી ના બદલી અંગે કોઈ ફરિયાદ ઉઠાવી નથી, અને તેથી હવે પ્રતિવાદી નં. ૨ દ્વારા સંહિતાની જોગવાઈઓ હેઠળ શરૂ કરાયેલ કાર્યવાહી ને ગોધરા સ્થિત વિદ્વાન ફેમેલી કોર્ટમાંથી અમદાવાદ સ્થિત વિદ્વાન ફેમેલી કોર્ટમાં બદલી આપવા માંગ કરવી અરજદારના પક્ષે યોગ્ય ગણાઈ શકે નહીં. વધુમાં, અરજદારના વિદ્વાન વકીલે ઉઠાવેલી આ દલીલના પ્રતિવાદમાં કે પત્ની રિયલ એસ્ટેટના ધંધા તથા અન્ય સ્ત્રોતમાંથી સારો એવો જથ્થો કમાઈ રહી છે અને તેથી સંહિતાની કલમ ૧૨૫ હેઠળની કાર્યવાહી રદ કરવી જોઈએ, વિદ્વાન એ.પી.પી. એ રજૂઆત કરી કે આ તબક્કે અદાલતે આ દલીલ પર વિચારણા કરવી નહીં, કારણ કે આ દલીલ ઉપર વિચારણા કરવા માટે આ અદાલત માટે હજી બહુ વહેલું છે તથા તે અકાળ છે,

અને અરજદાર યોગ્ય તબક્કે વિદ્વાન ફેમેલી કોર્ટ સમક્ષ આ દલીલ ખૂબ સારી રીતે ઉઠાવી શકે છે. વિદ્વાન એ.પી.પી. એ વધુમાં વર્ષ ૧૯૮૬ ના અધિનિયમની કલમ ૩ ની જોગવાઈઓ તથા સંહિતાની કલમ ૧૨૫ ની જોગવાઈઓનો ઉલ્લેખ કરીને રજૂઆત કરી કે પ્રતિવાદી નં. ૨ – પત્નીને સંહિતાની કલમ ૧૨૫ હેઠળ કાર્યવાહી શરૂ કરવાનો અધિકાર ખુલ્લો છે અને તે પોતાના પતિ પાસેથી પ્રતિ મહિને ભરણપોષણની રકમની માંગ કરી શકે છે. વિદ્વાન એ.પી.પી. એ વધુમાં આંક ૧૫ ની અરજી નામંજૂર કરતી વખતે વિદ્વાન કુટુંબ અદાલતે આપેલા કારણોનો ઉલ્લેખ કર્યો અને રજૂઆત કરી કે વિદ્વાન ફેમેલી કોર્ટ દ્વારા કોઈ ગેરકાયદેસરતા આચરવામાં આવી નથી, અને તેથી ભારતના સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળની સત્તાનો ઉપયોગ કરતી વખતે આ અદાલતે વિદ્વાન કુટુંબ અદાલતે કરેલો આક્ષેપિત આદેશમાં દખલ કરવી જોઈએ નહીં. વિદ્વાન એ.પી.પી. એ માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતના શમીમ બાનો વિ. અસફ ખાન, અહેવાલ ૨૦૧૪(૫) સ્કેલ ૨૮૮, ના નિર્ણય તથા આ અદાલતના ફરહાન હાજી ગફાર ગુદા વિ. રિજવાનાબેન ઉસ્માનભાઈ પટેલ અને અન્ય, અહેવાલ ૨૦૧૩ (૩) જી.એલ.આર. ૨૦૦૭, ના નિર્ણય ઉપર આધાર રાખ્યો અને દલીલ કરી કે જે મુદ્દાના આધારે અરજદારે આક્ષેપિત આદેશને પડકાર્યો છે તે મુદ્દો હવે અનિર્ણિત રહ્યો નથી. તેથી, વિદ્વાન એ.પી.પી. એ રજૂઆત કરી કે અરજી નામંજૂર કરવામાં આવે.

૬. બંને પક્ષોના વિદ્વાન વકીલોને સાંભળ્યા બાદ અને નોંધ પર રજૂ કરાયેલા દસ્તાવેજોનું અવલોકન કર્યા પછી, તે સ્પષ્ટ થાય છે કે અરજદારે સંહિતાની કલમ ૧૨૫ હેઠળ પ્રતિવાદી નં.૨ – પત્નીએ શરૂ કરેલી કાર્યવાહી વિલંબિત કરવાની દૃષ્ટિએ ગોધરાની વિદ્વાન ફેમેલી કોર્ટ સમક્ષ ફોજદારી વિવિધ અરજી નં.૪૬૦/૨૦૧૩ માં આંક ૧૫ તરીકે અરજી આપી છે. નોંધ પરથી વધુમાં સ્પષ્ટ થાય છે કે પ્રતિવાદી નં.૨ એ ૧૬.૦૯.૨૦૧૩ના રોજ રક્ષણ અધિકારી સમક્ષ અરજી રજૂ કરીને ૨૦૦૫ના અધિનિયમની જોગવાઈઓ હેઠળ કાર્યવાહી શરૂ કરી હતી, જેમાં તેણીએ વિવિધ રાહતો માંગી છે. ત્યારબાદ, પ્રતિવાદી નં.૨ એ ૧૯૮૬ના અધિનિયમની કલમ ૩ ની ઉપકલમ (૧) હેઠળ ગોધરાની વિદ્વાન પ્રથમ વર્ગના ન્યાયિક મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ અરજી દાખલ કરી હતી, જેમાં તેણીએ ભવિષ્યના ભરણપોષણ માટે રૂપિયા ૧ કરોડની રકમ મંજૂર કરવાની પ્રાર્થના કરી હતી. આ દરમિયાન, તેણીએ ગોધરાની વિદ્વાન ફેમેલી કોર્ટ સમક્ષ સંહિતાની કલમ ૧૨૫ હેઠળ પણ કાર્યવાહી શરૂ કરી હતી, જેમાં તેણીએ પોતાના તથા પોતાના પુત્રના ભરણપોષણરૂપે પતિને દર મહિને રૂપિયા ૫૦,૦૦૦/- ચૂકવવા આદેશિત કરવા પ્રાર્થના કરી હતી. જ્યારે આ અદાલતે અરજદાર તરફથી હાજર વિદ્વાન વકીલને ૧૯૮૬ના અધિનિયમની જોગવાઈઓ હેઠળ કરવામાં આવેલી અરજી તથા ૨૦૦૫ના અધિનિયમની જોગવાઈઓ હેઠળ કરવામાં આવેલી અરજીમાં વિદ્વાન મેજિસ્ટ્રેટે કયા આદેશો કર્યા છે તે અંગે પૂછપરછ કરી, ત્યારે અરજદારના વિદ્વાન વકીલે નિષ્પક્ષ રીતે રજૂઆત કરી કે આજદિન સુધી નીચલી અદાલતો દ્વારા પ્રતિવાદી નં.૨ – પત્નીના હિતમાં ભરણપોષણનો કોઈ

આદેશ કરવામાં આવ્યો નથી. તેથી, પ્રથમદષ્ટ્યા, તે સ્પષ્ટ થાય છે કે પ્રતિવાદી નં.૨ – પત્નીએ ૨૦૦૫ના અધિનિયમની જોગવાઈઓ હેઠળ કાર્યવાહી શરૂ કરી અને રાહતો માંગી હોવા છતાં, આજદિન સુધી સંબંધિત અદાલતે પ્રતિવાદી નં.૨ – પત્નીના હિતમાં કોઈ આદેશ કર્યો નથી. તે જ રીતે, વિદ્વાન મેજિસ્ટ્રેટે પણ ૧૯૮૬ના અધિનિયમની જોગવાઈઓ હેઠળ શરૂ કરાયેલી કાર્યવાહીમાં પ્રતિવાદી નં.૨ – પત્નીના હિતમાં ભવિષ્યના ભરણપોષણની મંજૂરી આપતો કોઈ આદેશ કર્યો નથી. આ તબક્કે, નોંધવું સંબંધિત છે કે ઉપરોક્ત બે કાર્યવાહી માત્ર પ્રતિવાદી નં.૨ – પત્ની દ્વારા જ દાખલ કરવામાં આવી છે, જ્યારે કલમ હેઠળની અરજી .૨ – પત્ની તેમજ તેનો સગીર પુત્ર, જે ૩૫ ધોરણમાં અભ્યાસ કરે છે, દ્વારા અરજી દાખલ કરવામાં આવી છે।

૭. ઉપરોક્ત હકીકતી પાસાઓને ધ્યાનમાં રાખીને, હવે હું ૧૯૮૬ ના અધિનિયમની સંબંધિત જોગવાઈઓ તેમજ સંહિતાની કલમ ૧૨૫ ની જોગવાઈઓનો ઉલ્લેખ કરવો ઇચ્છું છું. ૧૯૮૬ ના અધિનિયમની કલમ ૩ નીચે મુજબ છે:

“૩. મુસ્લિમ સ્ત્રીને મહર અથવા અન્ય મિલ્કત છૂટાછેડાના સમયે તેને આપવામાં આવવી.(૧) હાલમાં અમલમાં રહેલા અન્ય કોઈપણ કાયદામાં સમાયેલ કોઈપણ જોગવાઈ હોવા છતાં, છૂટાછેડા પામેલી સ્ત્રીને નીચે મુજબનો હકદાર ગણવામાં આવશે

(એ) તેના પૂર્વ પતિ દ્વારા ઈદ્દત અવધિ દરમિયાન તેના માટે કરવાની અને ચૂકવવાની વાજબી અને ન્યાયસંગત જોગવાઈ તથા ભરણપોષણ;

(બી) જ્યાં તેણી પોતે જ પોતાના છૂટાછેડા પહેલાં અથવા પછી તેણીને જન્મેલા સંતાનોનું ભરણપોષણ કરે છે, ત્યાં તેના સંતાનોની સંબંધિત જન્મતારીખોથી બે વર્ષના સમયગાળા માટે, તેણીના ભૂતપૂર્વ પતિ દ્વારા કરવાનું અને ચૂકવવાનું વાજબી તથા ન્યાયસંગત જોગવાઈ અને ભરણપોષણ;

(સી) મુસ્લિમ કાયદા અનુસાર, તેના લગ્નના સમયે અથવા ત્યારબાદ કોઈપણ સમયે તેને ચૂકવવા સંમત થયેલ મહર અથવા ડાવરનાં કુલ જેટલી રકમ; અને

(ડી) લગ્ન પહેલાં, લગ્નના સમયે અથવા લગ્ન પછી તેના સગાંસંબંધીઓ અથવા મિત્રો દ્વારા, અથવા પતિ દ્વારા, અથવા પતિના કોઈ સગાંસંબંધીઓ અથવા તેના મિત્રોએ તેને આપેલી બધી મિલ્કતો.

(૨) જ્યાં ચુકિતસંગત અને ન્યાયસંગત જોગવાઈ તથા ભરણપોષણ અથવા દેવાયેલ મહર અથવા ડાવર ની રકમ કરવામાં

આવી ન હોય અથવા ચૂકવવામાં આવી ન હોય, અથવા ઉપકલમ

(૧) ની કલમ (ડી) માં ઉલ્લેખિત મિલ્કતો છૂટાછેડા પામેલ સ્ત્રીને તેના છૂટાછેડાના સમયે સોંપવામાં આવી ન હોય, ત્યાં તે પોતે

અથવા તેના દ્વારા વિધિવત્ અધિકૃત કરાયેલ કોઈપણ વ્યક્તિ તેના તરફથી, પ્રકરણ મુજબ, આવી જોગવાઈ અને ભરણપોષણ, મહર અથવા ડાવર ના ચુકવણી માટે અથવા મિલ્કતોના સોંપણ માટે આદેશ મેળવવા મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ અરજી કરી શકે છે.

(૩) જ્યાં ઉપકલમ (૨) હેઠળ છૂટાછેડા પામેલ સ્ત્રી દ્વારા અરજી કરવામાં આવી હોય, ત્યાં મેજિસ્ટ્રેટ, જો તે આ બાબતે સંતુષ્ટ હોય કે

(એ) તેના પતિ પાસે પૂરતા સાધનો હોવા છતાં, તેણે ઈદ્દત અવધિ દરમિયાન તેના તથા બાળકો માટે ચુકિતસંગત અને ન્યાયસંગત જોગવાઈ તથા ભરણપોષણ કરવાની અથવા ચૂકવવાની નિષ્ફળતા દાખવી છે અથવા ઉપેક્ષા કરી છે; અથવા

(બી) મહર અથવા દહેજની રકમના કુલ જેટલી રકમ ચૂકવવામાં આવી નથી અથવા ઉપકલમ (૧) ની ખંડ (ડી) માં ઉલ્લેખિત મિલ્કતો તેને સોંપવામાં આવી નથી, તો અરજી દાખલ થયાની તારીખથી એક માસની અંદર, મેજિસ્ટ્રેટ એવો આદેશ કરશે કે તેના પૂર્વ પતિએ, છૂટાછેડા લીધેલી સ્ત્રીની જરૂરિયાતો, લગ્ન દરમિયાન તેણીએ ભોગવેલ જીવનસ્તર અને તેના પૂર્વ પતિના સાધનોને ધ્યાનમાં રાખીને, યોગ્ય અને સમુચિત ગણાય તેવી વાજબી અને ન્યાયસંગત જોગવાઈ તથા ભરણપોષણ તે છૂટાછેડા લીધેલી સ્ત્રીને ચૂકવે, અથવા, જે સ્થિતિ લાગુ પડે તે મુજબ, એવી મહર

અથવા દહેજની રકમની ચુકવણી કરે અથવા ઉપકલમ (૧) ની ખંડ (ડી) માં ઉલ્લેખિત આવી મિલકતો તે છૂટાછેડા લીધેલી સ્ત્રીને સોંપે; પરંતુ શરત એ કે જો મેજિસ્ટ્રેટને જણાય કે ઉપરોક્ત અવધિની અંદર અરજીનો નિકાલ કરવો વ્યવહાર નથી, તો તે પોતાના દ્વારા નોંધવાનાં કારણો દર્શાવી, ઉપરોક્ત અવધિ પૂર્ણ થયા બાદ અરજીનો નિકાલ કરી શકશે.

(૪) ઉપકલમ (૩) હેઠળ જે કોઈ વ્યક્તિ વિરુદ્ધ આદેશ કરવામાં આવ્યો હોય અને તે વ્યક્તિ પૂરતા કારણ વિના તે આદેશનું પાલન કરવામાં નિષ્ફળ જાય, તો મેજિસ્ટ્રેટ ફોજદારી પ્રક્રિયા સંહિતા, ૧૯૭૩ (૧૯૭૪ નો ૨) હેઠળ દંડ વસૂલ કરવાની જે રીત નિર્ધારિત છે તે મુજબ ભરણપોષણ અથવા મહર અથવા ડાવર તરીકે બાકી પડતી રકમની વસૂલાત માટે વોરંટ બહાર પાડી શકે છે અને વોરંટના અમલ પછી બાકી રહેલી સંપૂર્ણ અથવા આંશિક અચૂકવાયેલી રકમ બાબતે, તેવી વ્યક્તિને પોતાનું બચાવ રજૂ કરવાની તક આપવામાં આવે તે શરતે અને ઉક્ત સંહિતાની જોગવાઈઓ અનુસાર, વધુમાં વધુ એક વર્ષ સુધીની અથવા તે પહેલાં ચુકવણી થઈ જાય ત્યાં સુધીની કેદની સજા ફરમાવી શકે છે.”

૮. હવે, સંહિતાની કલમ ૧૨૫ની જોગવાઈઓનો સંબંધિત ભાગ નીચે મુજબ વાંચો છે:

“૧૨૫. પત્નીઓ, સંતાનો અને માતા-પિતાના ભરણપોષણ માટેનો આદેશ.(૧) જો કોઈ વ્યક્તિ પાસે પૂરતા સાધનો હોવા છતાં તે પોતાની જાળવણી કરવા અવગણના કરે અથવા ઇનકાર કરે

(એ) તેની પત્ની, જે પોતાનો ભરણપોષણ કરવામાં અસમર્થ હોય, અથવા (બી) તેનું વૈધ કે અવૈધ સગીર સંતાન, તે વિવાહિત હોય કે અવિવાહિત, જે પોતાનું ભરણપોષણ કરવામાં અસમર્થ હોય, અથવા

(સી) તેનો ઔરસ અથવા અનૌરસ સંતાન (પરિણીત પુત્રી ન હોય તેવું), જેણે પુખ્ત વય પ્રાપ્ત કરી હોય, જ્યાં આવું સંતાન કોઈ શારીરિક અથવા માનસિક અસામાન્યતા અથવા ઇજાના કારણે પોતાનું ભરણપોષણ કરવામાં અસમર્થ હોય, અથવા

(ડી) તેના પિતા અથવા માતા, જે પોતાનું ભરણપોષણ કરવામાં અસમર્થ હોય, એવા અવગણના અથવા ઇનકારનો પુરાવો મળ્યે, પ્રથમ વર્ગના મેજિસ્ટ્રેટ તે વ્યક્તિને તેની પત્ની અથવા એવા બાળક, પિતા અથવા માતાના ભરણપોષણ માટે, સમગ્રમાં પાંચસો રૂપિયાથી વધુ ન હોય તેવા માસિક દરે, જે એવો મેજિસ્ટ્રેટ

યોગ્ય માને તે મુજબ, માસિક ભથ્થું ચૂકવવાનો આદેશ આપી શકે છે, અને મેજિસ્ટ્રેટ સમયાંતરે જે મુજબ નિર્દેશ આપે તે વ્યક્તિને તે જ રકમ ચૂકવવાનો પણ આદેશ આપી શકે છે:

પરંતુ શરતે કે દંડાધિકારી ખંડ (બી) માં ઉલ્લેખિત અલ્પવયસ્ક સ્ત્રી બાળકના પિતાને, તે પુર્ણવય પ્રાપ્ત કરે ત્યાં સુધી, એવો ભથ્થો ચૂકવવાનો આદેશ આપી શકશે, જો દંડાધિકારીને સંતોષ થાય કે એવી અલ્પવયસ્ક સ્ત્રી બાળકનો પતિ, જો તેનો લગ્ન થયો હોય, તો તેની પાસે પૂરતા સાધનો ઉપલબ્ધ નથી.

[આ પણ વધુમાં જોગવાઈ કરવામાં આવે છે કે મેજિસ્ટ્રેટ, આ ઉપકલમ હેઠળ ભરણપોષણ માટેની માસિક ભથ્થા સંબંધિત કાર્યવાહી બાકી હોય તે દરમિયાન, એવી વ્યક્તિને તેની પત્ની અથવા એવા બાળક, પિતા અથવા માતાના વયગાળાના ભરણપોષણ માટે માસિક ભથ્થું ચૂકવવાનો તેમજ એવી કાર્યવાહીનો ખર્ચ, જે મેજિસ્ટ્રેટને વાજબી જણાય, કરવાનો આદેશ આપી શકે છે, અને મેજિસ્ટ્રેટ સમયાંતરે જે રીતે નિર્દેશ કરે તે મુજબ તે જ રકમ એવી વ્યક્તિને ચૂકવવાનો આદેશ આપી શકે છે: આ પણ વધુમાં જોગવાઈ કરવામાં આવે છે કે દ્વિતીય પરંતુક હેઠળ વયગાળાના ભરણપોષણ માટેના માસિક ભથ્થા અને કાર્યવાહી ખર્ચ માટેની અરજીનો, શક્ય હોય તેટલા પ્રમાણમાં, એવી

વ્યક્તિને અરજીની નોટિસની તામીલ થયાની તારીખથી સાઠ દિવસની અંદર નિકાલ કરવામાં આવશે.]

સ્પષ્ટીકરણ.—આ અધ્યાયના હેતુઓ માટે, (એ) “સગીર”નો અર્થ એવો વ્યક્તિ થાય છે કે જેને ભારતીય સજાતિયતા અધિનિયમ, ૧૮૭૫ (૧૮૭૫ નો ૯) ની જોગવાઈઓ હેઠળ પુખ્ત વય પ્રાપ્ત થયેલી માનવામાં આવતી નથી; (બી) “પત્ની”માં એવી સ્ત્રીનો સમાવેશ થાય છે જેને તેના પતિએ છૂટાછેડા આપ્યા હોય અથવા જેણે પોતાના પતિ પાસેથી છૂટાછેડા મેળવ્યા હોય અને જેણે પુનર્વિવાહ કર્યો ન હોય.

[(૨)

પરંતુ વધુમાં એવું જોગવાયેલ છે કે જો એવો વ્યક્તિ પોતાની પત્ની તેના સાથે રહે તેવી શરતે તેનું ભરણપોષણ કરવા પ્રસ્તાવ કરે અને પત્ની તેના સાથે રહેવાનું નકારી કાઢે, તો એવો મેજિસ્ટ્રેટ તેની દ્વારા જણાવાયેલા ઈનકારના કોઈપણ આધારોનો વિચાર કરી શકે છે અને, જો તે એવું કરવા માટે યોગ્ય આધાર હોવાનું સંતોષ પામે, તો આવા પ્રસ્તાવ હોવા છતાં આ કલમ હેઠળ આદેશ કરી શકે છે.

સ્પષ્ટીકરણ.— જો પતિએ બીજી સ્ત્રી સાથે લગ્ન કર્યા હોય અથવા ઉપપત્ની રાખી હોય, તો તે તેની પત્નીએ તેના સાથે રહેવાનો ઈનકાર કરવા માટે યોગ્ય આધાર ગણાશે.

(૪) કોઈ પત્ની આ કલમ હેઠળ પોતાના પતિ પાસેથી [જેમ પ્રસંગોપાત હોય તેમ, ભરણપોષણ માટેનું ભથ્થું અથવા વચગાળાનું ભરણપોષણ તથા કાર્યવાહીનો ખર્ચ] મેળવવા હકદાર રહેશે નહીં, જો તે વ્યભિચારમાં રહેતી હોય, અથવા જો, કોઈ પૂરતા કારણ વિના, તે પોતાના પતિ સાથે રહેવાનો ઇનકાર કરતી હોય, અથવા જો તેઓ પરસ્પર સંમતિથી અલગ રહેતા હોય.

(૫) જો તે સાબિત થાય કે આ કલમ હેઠળ જે પત્નીના હિતમાં આદેશ કરવામાં આવ્યો છે તે વ્યભિચારમાં જીવન વિતાવી રહી છે, અથવા પૂરતા કારણ વિના તે પોતાના પતિ સાથે રહેવાનું ઇનકાર કરે છે, અથવા તેઓ પરસ્પર સંમતિથી અલગ રહી રહ્યા છે, તો મેજિસ્ટ્રેટ તે આદેશ રદ કરશે.”

૯. તેથી, ૧૯૮૬ના અધિનિયમની કલમ ૩ની ઉપરોક્ત જોગવાઈઓ પરથી એવું જણાઈ આવે છે કે છૂટાછેડા પામેલી મુસ્લિમ સ્ત્રીને તેના ભૂતપૂર્વ પતિ દ્વારા ઈદ્દત અવધિ દરમિયાન તેના માટે કરવામાં આવનાર અને ચુકવવામાં આવનાર વાજબી અને ન્યાયસંગત જોગવાઈ તથા ભરણપોષણ મેળવવાનો અધિકાર છે અને લગ્ન પહેલાં, લગ્ન સમયે અથવા લગ્ન પછી તેના સગાસંબંધીઓ અથવા મિત્રો અથવા પતિ અથવા પતિના કોઈપણ સગાસંબંધીઓ અથવા તેના મિત્રોએ તેને આપેલી તમામ મિલ્કતો મેળવવાનો પણ તેને અધિકાર છે, જ્યારે સંહિતાની કલમ ૧૨૫ની જોગવાઈઓ પત્નીને માસિક ભરણપોષણ માટે રચાયેલ છે.

૧૦. શમીમ બાનો (સુપ્રા) ના કેસમાં, પરિષદ ૭ માં નોંધવામાં આવ્યું છે તેમ, “માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલત સમક્ષ વિચારણા માટે બે મુદ્દાઓ ઉપસ્થિત થયા હતા; પ્રથમ, શું સંહિતાની કલમ ૧૨૫ હેઠળ ભરણપોષણ મંજૂર કરવા બાબત અપીલકર્તાની અરજીને છૂટાછેડાની તારીખ સુધી મર્યાદિત રાખવાની છે કે નહીં; અને તેના અનુસંગરૂપે, શું છૂટાછેડા પછી અધિનિયમની કલમ ૩ હેઠળ મહેર મંજૂર કરવા અને ભેટવસ્તુઓ પરત મેળવવા માટે અરજી દાખલ કરવામાં આવી હોવાથી અપીલકર્તા સંહિતાની કલમ ૧૨૫ હેઠળની અરજી ચાલુ રાખવા માટે અયોગ્ય બને છે કે નહીં; અને બીજું, શું વર્તમાન તથ્યસ્થિતિને ધ્યાનમાં રાખતા, જેમ વડી અદાલતે નોંધ્યું છે તેમ, અધિનિયમની કલમ ૫ હેઠળની સંમતિ અરજી જાળવી રાખવા માટે અનિવાર્ય હતી કે નહીં.” માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે, ઉપરોક્ત જોગવાઈઓ તથા માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતના વિવિધ નિર્ણયો પર વિચારણા કર્યા બાદ, પરિષદ ૧૩ માં નીચે મુજબ નોંધ્યું:

૧૩. ઉપરોક્ત સિદ્ધાંત સ્પષ્ટપણે નિર્ધારિત કરે છે કે અધિનિયમની જોગવાઈઓ હેઠળ અરજી દાખલ કરવામાં આવી હોય તો પણ, અધિનિયમ હેઠળના મેજિસ્ટ્રેટને વિવાહવિરિછન્ન મુસ્લિમ સ્ત્રીના હિતમાં ભરણપોષણ મંજૂર કરવાની સત્તા છે અને તેના માટેના માપદંડો તથા વિચારણાઓ સંહિતાની કલમ ૧૨૫ માં નિર્ધારિત મુજબ જ છે. અમે નોંધ કરી શકીએ કે તથ્યાત્મક

પરિસ્થિતિનો વિચાર કરતાં, એટલે કે વિવાહવિરોધની દલીલ મેજિસ્ટ્રેટે સ્વીકારી નહોતી અને તે બાબત વડી અદાલતે પણ યથાવત્ રાખી હતી, બંધારણીય ખંડપીઠે એવો અભિપ્રાય વ્યક્ત કર્યો હતો કે અધિનિયમ હેઠળ વિવાહવિરોધી મુસ્લિમ સ્ત્રીના હિતમાં ભરણપોષણ મંજૂર કરવા માટે મેજિસ્ટ્રેટ સંહિતાની કલમ ૧૨૫ હેઠળ સત્તાનો ઉપયોગ કરી શકતા હોવાથી, તે આદેશમાં કોઈ હસ્તક્ષેપ કરવો જરૂરી બનતો ન હતો. આ રીતે, ભાર એ બાબત પર મૂકવામાં આવ્યો હતો કે સંહિતાની કલમ ૧૨૫ હેઠળ મેજિસ્ટ્રેટની સત્તા યથાવત્ રહે છે અને તેના અંતિમ પરિણામસ્વરૂપ પ્રભાવ પર.

૧૧. માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે વધુમાં પરિચ્છેદ ૧૫, ૧૬ અનેમાં અવલોકન કર્યું કે નીચે મુજબ ૧૭:

“૧૫. હાલના પ્રકરણ તરફ આવતાં, એવું જાણવા મળે છે કે વડી અદાલતે એવું ઠરાવ્યું છે કે અપીલકર્તાએ છૂટાછેડા થયા બાદ અધિનિયમની કલમ ૩ નો આશ્રય પહેલેથી જ લીધો હતો અને જે રાહત તેને પ્રાપ્ત થઈ હતી તે વડી અદાલતે યથાવત્ રાખી છે, તેથી સંહિતાની કલમ ૧૨૫ હેઠળ ભરણપોષણ મંજૂર કરવા માટેની અરજી માત્ર તે છૂટાછેડા પામે ત્યાં સુધી જ જાળવાપાત્ર ગણાશે.

અહીં નોંધવું યોગ્ય છે કે સંહિતાની કલમ ૧૨૫ હેઠળ તેની અરજી લંબિત હતી તે દરમિયાન છૂટાછેડા થયા હતા. પત્નીએ મહેરની રકમ મંજૂર કરવા તથા સામાન પરત મેળવવા માટે અધિનિયમની કલમ ૩ હેઠળ અરજી કરી હતી. વિદ્વાન મેજિસ્ટ્રેટે, જેમ દેખાય છે તેમ, સામાન પરત કરવા, મહેરની રકમનું ચુકવણું કરવા તથા ઈદ્દત અવધિ માટે ભરણપોષણ મંજૂર કરવું યોગ્ય ગણાવ્યું હતું. આથી, હકીકતમાં, વિદ્વાન મેજિસ્ટ્રેટે પત્નીને ઈદ્દત અવધિ બાદનું કોઈ ભરણપોષણ મંજૂર કર્યું નહોતું, કારણ કે અરજી ભિન્ન હતી. અમે એવો અભિપ્રાય રાખવા પ્રેરાઈએ છીએ, કારણ કે નોંધ પર લાવવામાં આવેલી ઉક્ત અરજી ભરણપોષણ મંજૂર કરવા માટે દાખલ કરવામાં આવી નહોતી. તે ઉપરાંત, દાનિયાલ લતીફી (ઉપરોક્ત) માં કરાયેલ અધિકૃત અર્થઘટન ત્યારે ઉપલબ્ધ નહોતું. કોઈપણ સ્થિતિમાં, જો અપીલકર્તાને ઉપચારવિહોણી બનાવી દેવામાં આવે તો તે ન્યાયની વિપરીત પરિસ્થિતિ ગણાશે. સંહિતાની કલમ ૧૨૫ હેઠળ તેની અરજી ચાલુ હતી. પતિએ સંમતિના અભાવની દલીલ ઉઠાવ્યા વિના જ ગુણદોષના આધારે તેનો વિરોધ કર્યો હતો. અધિનિયમની કલમ ૩ હેઠળ ભરણપોષણ મંજૂર કરવા માટે અરજી કરવામાં આવી હોત તો પણ, સંહિતાની કલમ ૧૨૫ ના માપદંડો લાગુ પડતા. તે સિવાય પણ,

ભરણપોષણ મંજૂર કરવાની અરજી છૂટાછેડાની તારીખ પહેલાં દાખલ કરવામાં આવી હતી અને તેની સુનાવણી ચાલુ રહી હતી.

૧૬. ધ્યાનમાં સર્વોપરી રાખવાનો એક અન્ય પાસો એ છે કે જ્યારે લગ્નબંધન તૂટી જાય છે, ત્યારે સ્ત્રીને ભાવનાત્મક આઘાતો, લાગણીઓનું વિખંડન, આર્થિક અને સામાજિક સુરક્ષાનો અભાવ અને કેટલીક પરિસ્થિતિઓમાં જીવનનિર્વાહ માટેની આવશ્યકતાઓનો અભાવ સહન કરવો પડે છે. લગ્ન મૂળભૂત રીતે બે પક્ષો વચ્ચેનું એક અનન્ય બંધન છે. જ્યારે તે અચાનક નાશ પામે છે, ત્યારે સ્ત્રીની પ્રતિષ્ઠા ખંડિત થાય છે. તેની ભરપાઈ કરવી કાનૂનની ફરજ છે, અને તેની પ્રાથમિક જવાબદારી પતિની છે. ખાસ ઉલ્લેખ કરવાની જરૂર નથી કે હક્કપાત્રતા તથા આવશ્યક જોગવાઈઓ કાનૂનની મર્યાદાઓ અનુસાર જ કરવી આવશ્યક છે.

૧૭. આ પરિસ્થિતિઓ હેઠળ, ખાતૂન નિસાના કેસમાં પ્રતિપાદિત સિદ્ધાંતને ધ્યાનમાં લેતાં, વિકલ્પ માંગવામાં આવે તો પણ કોઈ ફરક પડવાનો નહોતો. અપીલકર્તા-પત્નીએ અધિનિયમની કલમ ૩ હેઠળ અરજી દાખલ કરી ત્યારે તેણીએ પોતાનો વિકલ્પ અપનાવ્યો હતો, એવો મત વ્યક્ત કરવામાં વડી અદાલત યોગ્ય નહોતી. કારણ કે મેજિસ્ટ્રેટ પાસે હજુ પણ સંહિતાની કલમ ૧૨૫ હેઠળ છૂટાછેડા પામેલી મુસ્લિમ સ્ત્રીને ભરણપોષણ મંજૂર કરવાની સત્તા યથાવત્ હતી અને કાર્યવાહી કોઈ વાંધા વિના ચાલુ હતી તથા

અંતિમ પરિણામ પણ એ જ આવવાનું હતું, તેથી છૂટાછેડા થયા પછીની કાર્યવાહી જાળવાપાત્ર નહોતી એવું ઠરાવવાનું વડી અદાલત તરફથી કોઈ ન્યાયસંગત કારણ નહોતું.”

૧૨. આ અદાલતે ફરિયાદ હાજી ગફાર ગુદા (સુપ્રા) ના કેસમાં, પરા ૧૨ માં, નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું હતું:

૧૨. ઉપરોક્ત ઉલ્લેખિત નિર્ણયના પ્રકાશમાં જ માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે અધિનિયમ અમલમાં આવ્યા પછી કલમ ૧૨૫ની લાગુ પડતાની બાબત તથા અધિનિયમ અમલમાં આવ્યા પછી મુસ્લિમ તલાકશુદા સ્ત્રીને સંહિતાની કલમ ૧૨૫ હેઠળ અરજી રજૂ કરવાનો અધિકાર અને તેણે પુનર્વિવાહ કર્યો નથી તથા પોતાનું/તેનાં સાથે રહેતા બાળકોનું ભરણપોષણ કરવા સક્ષમ નથી તે આધારે ઈદ્દત અવધિ પછી ભરણપોષણ માગવાનો પ્રશ્ન વિચાર્યો હતો. મોહમ્મદ અહમદ ખાન વિ. શાહ બાનો અને અન્ય (ઉપરોક્ત), ઈકબાલ બાનો વિ. ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય (ઉપરોક્ત), દાનિયાલ લતીફી (ઉપરોક્ત)ના કેસોમાં આવેલા નિર્ણયો તથા સંહિતાની કલમ ૧૨૫ હેઠળની જોગવાઈઓ અને અધિનિયમ હેઠળની જોગવાઈઓના વિચારણાપશ્ચાત, માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે શબાના બાનો વિ. ઈમરાન ખાન (ઉપરોક્ત)માં અવલોકન કરીને

ઠરાવ્યું હતું કે “.....તલાકશુદા મુસ્લિમ સ્ત્રીને પણ, જ્યાં સુધી તે પુનર્વિવાહ કરતી નથી, ત્યાં સુધી પોતાના તલાકશુદા પતિ પાસેથી ભરણપોષણ માગવાનો હક રહેશે. આ હિતકારી વિધાન હોવાથી, તેનો લાભ તલાકશુદા મુસ્લિમ સ્ત્રીઓને મળવો જ જોઈએ.” ઉક્ત નિર્ણયમાં માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે આગળ વધુ અવલોકન કર્યું હતું કે, “..... એવો ઠરાવ કરવામાં આવે છે કે મુસ્લિમ સ્ત્રીને તલાક આપવામાં આવ્યો હોય તો પણ, જ્યાં સુધી તે પુનર્વિવાહ કરતી નથી, ત્યાં સુધી તેને ફોજદારી પ્રક્રિયા સંહિતાની કલમ ૧૨૫ હેઠળ ઇદ્દત અવધિ પૂર્ણ થયા પછી પણ પોતાના પતિ પાસેથી ભરણપોષણ માગવાનો અધિકાર રહેશે.

૧૩. માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલત તથા આ અદાલતના ઉપરોક્ત નિર્ણયો દ્રષ્ટિએ, તે સ્પષ્ટ થાય છે કે છૂટાછેડા પામેલ મુસ્લિમ સ્ત્રીને, તેણે પુનર્વિવાહ ન કર્યો હોય ત્યાં સુધી, ઇદ્દત અવધિ પછી તેના છૂટાછેડા પામેલ પતિ પાસેથી ભરણપોષણની માંગ કરવાની હકદારી રહેશે. તેથી, ઉપરોક્ત નિર્ણયો પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે સંહિતાની કલમ ૧૨૫ હેઠળની કાર્યવાહી છૂટાછેડા પામેલ મુસ્લિમ પત્ની દ્વારા શરૂ કરી શકાય છે અને તેણે પુનર્વિવાહ ન કર્યો હોય ત્યાં સુધી, તે ઇદ્દત અવધિ પછી તેના છૂટાછેડા પામેલ પતિ પાસેથી માસિક ભરણપોષણની માંગ કરી શકે છે. તે જ રીતે, તે ૧૯૮૬ના અધિનિયમની કલમ ૩ હેઠળની કાર્યવાહી પણ શરૂ કરી શકે છે, જે ઇદ્દત અવધિની અંદર વાજબી

અને ન્યાયસંગત ભરણપોષણ મંજૂર કરવાની જોગવાઈ કરે છે. તેમ છતાં, અભિલેખ પરથી એ પણ સ્પષ્ટ થાય છે કે આજદિન સુધી પ્રતિવાદી નં. ૨ – પત્નીને ભરણપોષણ બાબતે કોઈ રકમ ફાળવવામાં આવી નથી, ભલે તે તેના દ્વારા ૨૦૦૫ના અધિનિયમની જોગવાઈઓ હેઠળ દાખલ કરેલી કાર્યવાહી હોય કે ૧૯૮૬ના અધિનિયમની જોગવાઈઓ હેઠળની કાર્યવાહી હોય, અને તેથી જ્યારે તેણે સંહિતાની કલમ ૧૨૫ હેઠળ કાર્યવાહી દાખલ કરી છે, ત્યારે એવું કહી શકાય નહીં કે તે પોષણક્ષમ નથી, અને વિશેષ કરીને જણાવેલ કાર્યવાહી પ્રતિવાદી નં. ૨ – પત્ની તેમજ તેના સગીર પુત્ર દ્વારા શરૂ કરવામાં આવી છે.

૧૪. હવે, પ્રતિવાદી નં. ૨ ની આવક અંગેની દલીલ જેટલી સંબંધિત છે, અરજદારે એવા કોઈ દસ્તાવેજો રજૂ કર્યા નથી કે જેના પરથી એવું કહી શકાય કે પ્રતિવાદી નં. ૨ નોંધપાત્ર રકમ કમાઈ રહી છે અને તે પોતાનો તેમજ પોતાના સગીર પુત્રનો ભરણપોષણ કરવા સક્ષમ છે. અરજદારની આવક અંગે કોઈપણ પુરાવાના અભાવે, આ તબક્કે, આ અદાલત માટે પ્રતિવાદી નં. ૨ ની આવક અંગે કોઈ નિશ્ચિત નિષ્કર્ષે પહોંચવું અત્યંત મુશ્કેલ છે અને વિદ્વાન એ.પી.પી. દ્વારા સૂચવ્યા મુજબ, અરજદાર યોગ્ય તબક્કે વિદ્વાન નીચલી અદાલત સમક્ષ આ મુદ્દો સહેલાઈથી ઉઠાવી શકે છે.

૧૫. અરજદારના વિદ્વાન વકીલે વૈકલ્પિક રીતે પ્રાર્થના કરી કે જો આ અદાલત ગોધરા સ્થિત વિદ્વાન પરિવાર અદાલતે પસાર કરેલા આક્ષેપિત આદેશને રદ

કરવા તરફ વળેલી ન હોય, તો સંહિતાની કલમ ૧૨૫ની જોગવાઈઓ હેઠળ શરૂ કરાયેલ કાર્યવાહી ગોધરા સ્થિત ફેમેલી કોર્ટમાંથી અમદાવાદ સ્થિત ફેમેલી કોર્ટમાં બદલી કરવામાં આવે. આ સંદર્ભમાં નોંધવું પ્રાસંગિક છે કે પ્રતિવાદી નં. ૨ – પત્નીએ ૨૦૦૫ના અધિનિયમ તેમજ ૧૯૮૬ના અધિનિયમની જોગવાઈઓ હેઠળ ગોધરા ખાતે તથા સંબંધિત અદાલતો સમક્ષ વિવિધ કાર્યવાહી શરૂ કરી છે અને કોઈપણ તબક્કે અરજદાર – પતિએ તે કાર્યવાહી ના બદલી અંગે કોઈ વાંધો ઉઠાવ્યો નથી. પ્રાથમિક દૃષ્ટિએ એવું જણાય છે કે આ પ્રાર્થના માત્ર કાર્યવાહી વિલંબિત કરવાની દૃષ્ટિએ કરવામાં આવી છે અને બદલીનો મુદ્દો ઉઠાવીને અરજદાર પોતાની છૂટાછેડા પામેલી પત્ની તથા તેના સગીર પુત્રને વાજબી અને યોગ્ય ભરણપોષણ ચૂકવવાની પોતાની જવાબદારીમાંથી બચવાનો પ્રયત્ન કરી રહ્યો છે.

૧૬. આ રીતે, ઉપરોક્ત ચર્ચામાંથી સ્પષ્ટ થાય છે કે જે દલીલના આધારે અરજદારે પડકારાયેલ આદેશને પ્રશ્નિત કર્યો છે તે હવે કોઈ અનિર્ણિત કાનૂની પ્રશ્ન (Res Integra) રહ્યો નથી અને માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે વિવિધ નિર્ણયોમાં આ મુદ્દો નિશ્ચિત કરીને કાનૂની સ્થિતિ સ્પષ્ટ કરી દીધી છે. તેથી, માનનીય ન્યાયાધીશ, ફેમેલી કોર્ટ, ગોધરા દ્વારા ફોજદારી વિવિધ અરજી નં. ૪૬૦/૨૦૧૩માં આંક ૧૫ની અરજી નીચે પસાર કરાયેલ પડકારાયેલ આદેશને પડકારતી આ અરજી નિષ્ફળ જ જવી જોઈએ. પડકારાયેલ આદેશ કોઈપણ દોષથી પીડિત નથી. આ આદેશ માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે કરેલા અવલોકનો

અને સ્પષ્ટ કરેલી કાનૂની સ્થિતિને અનુરૂપ છે અને તેથી ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળની અરજીમાં કોઈ હસ્તક્ષેપ કરવો વાજબી થતો નથી. તેથી, આ અરજી નામંજૂર થવા પાત્ર છે અને તે મુજબ નામંજૂર કરવામાં આવે છે.

(વિપુલ એમ. પંચોલી, જ.)

This judgment has been translated using AI Tool - SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.